

З НАГОДИ 90-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
Першого Президента Академії економічних наук України
Почесного директора Інституту економіки промисловості НАН України
Академіка НАН України

ЧУМАЧЕНКА МИКОЛИ ГРИГОРОВИЧА
(01.05.1925 – 14.10.2011)

1 травня цього року виповнилося б 90 років славному синові українського народу, державному і громадському діячеві, Заслуженому діячеві науки і техніки України, доктору економічних наук, професору, академіку НАН України, почесному директору Інституту економіки промисловості НАН України, організатору і першому Президенту Академії економічних наук України, Раднику Президії НАН України Чумаченку Миколі Григоровичу. Його життя стало прикладом безмежної відданості й вірності науці, своєму покликанню, раз і назавжди обраній справі.

Микола Григорович Чумаченко народився 1 травня 1925 року у с. Гладівка (колишньому Келегеї) Голопристанського району Херсонської області. Навчався в Келегейській неповній середній, а потім у Голопристанській середній школі №1. У 1943-1949 рр. він – солдат Радянської Армії у складі військ 4-го Українського фронту. Після демобілізації з лютого 1949 р. по 1961 р. працював на Кутаїському автомобільному заводі ім. Г.К. Орджонікідзе старшим бухгалтером, начальником сектора матеріального обліку, заступником головного бухгалтера і головним бухгалтером заводу. Робота на заводі для М.Г. Чумаченка була школою виробничого досвіду: в цей період він активно вивчав економіку і господарську діяльність підприємства.

Без відриву від виробництва з відзнакою закінчив у 1957 р. економічний факультет Тбіліського державного університету і вступив до заочної аспірантури Київського фінансово-економічного інституту, одночасно займаючись виробничою та дослідницькою роботою. Результати досліджень в цій галузі були представлені у кандидатській (1962 р.) і докторській (1970 р.) дисертаціях, а також у монографіях, низці статей, підручниках з бухгалтерського обліку.

На початку своєї наукової діяльності увага М.Г.Чумаченка була прикута до складових інформаційної системи управління виробництвом – господарського обліку, економічного аналізу й автоматизованих систем управління виробництвом. Він обґрунтував нову класифікацію методів обліку і калькулювання собівартості продукції в промисловості, методику нормативного обліку в умовах автоматизації, систему внутрішньозаводського економічного аналізу, методику оцінки економічної ефективності АСУВ. Ним висунута, теоретично обґрунтована і методологічно розвинута ідея посилення ролі місцевих органів в управлінні економікою регіону, широкого залучення наукового потенціалу для розробки і реалізації регіональних цільових комплексних програм. Ці фундаментальні наукові досягнення покладені в основу формування і впровадження механізму регіонального управління в Україні і відзначені премією Академії наук України ім. А.Г.Шліхтера. Багато уваги у своїх дослідженнях

учений приділяє проблемам науково-технічного розвитку підприємств і регіонів, економічним проблемам автоматизації виробництва, прискоренню інноваційних процесів у промисловості України. Результати цих досліджень відзначені премією Академії наук України ім. М.І. Туган-Барановського, Державною премією України в галузі науки і техніки.

Узагальнивши дослідження з регіональної економіки, М.Г. Чумаченко уперше запропонував комплексний підхід до вирішення регіональних проблем, визначивши структуру економіки регіону як наукової дисципліни і обґрунтувавши окремі її розділи. Уперше було запропоновано концепцію регіональної політики (1992), достоїнством якої є системний підхід, тобто регіональна політика розглядається не тільки в економічному аспекті, а в соціальному, екологічному, науково-технічному, гуманітарному, національному, демографічному.

В останні роки М.Г. Чумаченко аналізує управління державним сектором у промисловості, трансформацію економіки, здійснення структурної політики, інституційні перетворення, проблеми становлення ринкових відносин, програмно-цільові методи у бюджетному процесі, пропонує рекомендації з економічної інтеграції країни в ЄС

Науковий доробок Миколи Григоровича Чумаченка налічує понад 900 праць, надрукованих в українських та зарубіжних виданнях. В них висвітлені такі актуальні напрями досліджень, як проблеми бухгалтерського обліку, розробка державної промислової політики та організаційного механізму управління державним сектором промисловості, удосконалення регіональної статистики та управління виробництвом, планування економічного і соціального розвитку регіонів, проблеми науково-технічного прогресу, економічні проблеми екології та ресурсозбереження. За цикл праць з питань планування економічного та соціального розвитку територіально-виробничих комплексів і міст у 1980 році нагороджений премією НАН України ім. О.Г. Шліхтера, у 1993 році за цикл праць з економічних проблем автоматизації виробництва – премією НАН України ім. М.І. Туган-Барановського. Працям ученого властиві глибина і переконливість теоретичних узагальнень, тісний зв'язок із виробництвом. Його наукова діяльність характеризується глибокою ерудицією, цілеспрямованістю, принциповістю, систематичним пошуком у нових сферах економічної науки. Наукові праці і вся діяльність ученого по втіленню їх у життя є істотним внеском у вирішення проблем, поставлених державою з удосконалення господарського механізму управління економікою.

Фундаментальні і практичні результати наукових досліджень М.Г.Чумаченка впроваджені

на багатьох підприємствах і об'єднаннях, у різноманітних галузях промисловості, використовуються органами законодавчої і виконавчої влади і стимулюють процес побудови державності в Україні.

Значна й найбільш плідна частина життя Миколи Григоровича присвячена Інституту економіки промисловості НАН України, який він очолював майже чверть століття, віддаючи всі свої сили його становленню, розвитку й процвітанню. З його ім'ям пов'язане створення в інституті наукових шкіл, які займаються дослідженням проблем удосконалення методів управління виробництвом, розробкою теоретичних основ регіональної політики, обґрунтуванням посилення ролі місцевих органів в управлінні економікою регіону й залучення наукового потенціалу для розробки й реалізації регіональних комплексних програм.

Під час його керівництва в інституті було створено 8 нових відділів (два з яких у м. Дніпропетровськ та м. Запоріжжя). Слід відзначити характерну особливість науково-організаційного стилю М.Г. Чумаченка: для проведення відповідальних досліджень він формував й очолював молодіжні колективи, які створювались для вивчення проблем у науково-виробничих об'єднаннях, розробки плану науково-технічного прогресу в регіоні, вдосконалення методики виявлення резервів виробництва.

Дослідницьку роботу М.Г. Чумаченко успішно поєднував із науково-організаційною і суспільною діяльністю – він був академіком-секретарем Відділення економіки НАН України, головою Донецького наукового центру НАН України, членом Президії НАН України. Як голова Донецького наукового центру НАН України М.Г. Чумаченко здійснював велику організаційну роботу з мобілізації наукових сил академічних і галузевих науково-дослідних установ і вузів на вирішення регіональних проблем. У цей період діяльності наукового центру під його безпосереднім керівництвом важливим інструментом впливу на розвиток економіки й прискорення науково-технічного прогресу в Донецькому регіоні виступають цільові комплексні програми як основа реалізації програмно-цільового підходу до управління цими процесами.

Він очолив вперше сформовану в Донбасі спеціалізовану раду з присудження вченого ступеня доктора економічних наук; головою якої залишався до останніх днів свого життя. Не шкодуючи часу й сил, всі свої знання та весь свій найбагатший досвід М.Г. Чумаченко віддавав своїм учням і послідовникам, серед яких 33 док-

тори й 41 кандидат наук. Вони із подякою й вдячністю згадують ту допомогу й підтримку.

Особистість Миколи Григоровича відрізнялася науково-організаційним талантом. Він був ініціатором створення у 1993 році Академії економічних наук України, яка об'єднала зусилля вчених і організаторів виробництва з метою стабілізації і розвитку економіки України і президентом якої залишався до 2010 р.

М.Г. Чумаченко – активний учасник суспільно-політичного життя. Обирався депутатом Верховної Ради УРСР, Донецької обласної Ради народних депутатів, членом Центральних і Українських республіканських комітетів профспілки працівників освіти, вищої школи і наукових установ, інших громадських організацій. У жовтні 1990 р. М.Г. Чумаченко призначений членом Комісії з розробки нової Конституції незалежної України. Неодноразово представляв науку за кордоном, входив до складу делегації України на VII спеціальній сесії Генеральної Асамблеї ООН, представляв Україну в комісії ООН по транснаціональних корпораціях, запрошувався консультантом Міжнародного інституту прикладного системного аналізу (м. Лаксенбург, Австрія), брав участь в організації і проведенні спільних досліджень із науковими установами США, Канади, Китаю, ФРН, багатьох країн Європи.

Наукові досягнення Миколи Григоровича Чумаченка дістали високу оцінку вітчизняної та світової громадськості, українського уряду. Вчений нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня, знаками «Шахтарська слава» I, II та III ступенів, багатьма почесними грамотами, преміями, дипломами. Як учасник Великої Вітчизняної війни він нагороджений орденом Вітчизняної війни I ступеня, орденом «За мужність» III ступеня, медаллю «За Победу над Германией в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.», медаллю «За боевые заслуги», знаком «25 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.», нагрудним знаком «Ветеран войны. Учасник бойових дій», почесним знаком «50 років визволення України», багатьма ювілейними медалями. Його життєвий шлях описано Міжнародним об'єднаним біографічним центром (м. Москва) в багатотомному виданні «Солдаты XX века» у розділі «200 выдающихся деятелей современности – участников Великой Отечественной войны». І саме головне в характері Миколи Григоровича – людяність. Його плідна наукова діяльність доповнювалась авторитетом гарної, щирої, доброї людини, готової кожному допомогти у складній ситуації.

*Президія АЕН України,
Вчена рада Інституту економіки
промисловості НАН України*